# ICAR ȘI DILEMELE PUTERII: LIMITELE TEHNOLOGIEI ȘI DREPTURILE OMULUI ÎN ERA DIGITALĂ

# ICARUS AND THE DILEMMAS OF POWER: THE LIMITS OF TECHNOLOGY AND HUMAN RIGHTS IN THE DIGITAL AGE

**Arina ANTOCI**
ORCID ID: 0000-0001-9594-3447
Email: arinaantoci933@gmail.com
Universitatea Tehnică a Moldovei
Universitatea de Stat din Moldova

**CZU: 342.7:004** **DOI:** https://doi.org/10.59295/ssdoed2025.09

***Abstract:*** *The article explores the limits of technology and human rights in the digital age, analyzing the intersection between technological power and fundamental human rights, highlighting the risks and challenges posed by the rapid advancement of digital technology. Using the myth of Icarus as a metaphor, it discusses human ambitions and their consequences, as well as how digital surveillance can undermine individual freedoms. Through a philosophical approach to law, the paper emphasizes the conflict between security and freedom, as well as the responsibility of state institutions and corporations to protect citizens' rights. It also proposes solutions for regulating the use of technology, taking into account the lessons from the myth of Icarus, to avoid the dangers associated with unlimited power. This analysis is crucial for understanding contemporary challenges and promoting a digital society that respects and protects the fundamental rights of the individual.*

***Keywords****: Icarus, dilemmas of power, technology, human rights, digital age, digital surveillance, security, freedom, philosophy of law, regulation, human ambition.*

***Rezuma****t: Articolul explorează limitele tehnologiei și ale drepturilor omului în era digitală, analizând intersecția dintre puterea tehnologică și drepturile fundamentale ale omului, evidențiind riscurile și provocările prezentate de progresul rapid al tehnologiei digitale. Folosind mitul lui Icar ca metaforă, se discută despre*

*ambițiile umane și consecințele acestora, precum și despre modul în care supravegherea digitală poate submina libertățile individuale. Printr-o abordare filosofică a dreptului, lucrarea subliniază conflictul dintre securitate și libertate, precum și responsabilitatea instituțiilor și corporațiilor statului de a proteja drepturile cetățenilor. De asemenea, propune soluții de reglementare a utilizării tehnologiei, ținând cont de lecțiile din mitul lui Icar, pentru a evita pericolele asociate cu puterea nelimitată. Această analiză este crucială pentru înțelegerea provocărilor contemporane și promovarea unei societăți digitale care respectă și protejează drepturile fundamentale ale individului.*

***Cuvinte-cheie:*** *Icar, dilemele puterii, tehnologie, drepturile omului, era digitală, supraveghere digitală, securitate, libertate, filosofia dreptului, reglementare, ambiție umană.*

Mitul lui Icar, tânărul care, în încercarea de a scăpa din captivitate, a zburat prea aproape de soare și și-a distrus aripile de ceară, rămâne o metaforă atemporală pentru ambiția umană nereglementată. De-a lungul istoriei, dorința omului de a depăși limitele impuse de natură, societate sau propriile sale condiții a generat mari progrese, dar și catastrofe. În era digitală, această lecție mitologică devine din ce în ce mai relevantă pe măsură ce tehnologia oferă un nou tip de putere: capacitatea de a supraveghea, controla și influența comportamentul uman la o scară fără precedent.

Tehnologia digitală transformă relațiile dintre indivizi, societate și stat, iar drepturile fundamentale sunt supuse unor provocări profunde. Deși instrumentele digitale promit securitate și eficiență, ele ridică întrebări serioase cu privire la încălcarea drepturilor omului. Într-un context global marcat de supravegherea în masă, manipularea datelor și extinderea controlului statal și corporativ, granița dintre libertate și securitate devine tot mai fragilă. Așa cum Icar a zburat prea aproape de soare, societatea actuală riscă să își piardă echilibrul, lăsându-se sedusă de posibilitățile nelimitate ale tehnologiei, fără a lua în calcul consecințele etice și juridice.

Această lucrare își propune să exploreze, dintr-o perspectivă filosofică a dreptului, modul în care tehnologia modernă afectează conceptul de putere și drepturile omului. Vom examina tensiunile dintre securitate și libertate, riscurile supravegherii excesive și responsabilitatea statului și corporațiilor în gestionarea acestei puteri. În final, vom încerca să învățăm din mitul lui Icar: când puterea zboară prea aproape de soare, pierderea poate fi inevitabilă dacă nu se impun limite clare.

Tehnologia digitală a avut un impact profund asupra relațiilor sociale și politice, transformând modul în care comunicăm, interacționăm și chiar percepem autoritatea. În era digitală, tehnologiile avansate, precum internetul, rețelele sociale, și tehnologiile de supraveghere, au redus distanțele, facilitând o conexiune globală instantanee. Totuși, pe lângă beneficiile evidente în ceea ce privește accesul la informație și conectivitatea socială, tehnologia a generat și provocări semnificative. Una dintre cele mai mari preocupări este că tehnologiile digitale au devenit instrumente de control social și politic, în special prin monitorizarea comportamentului individual, ceea ce poate duce la riscuri considerabile pentru libertatea și intimitatea cetățenilor.

Michel Foucault, în lucrările sale despre putere, supraveghere și disciplină, a subliniat cum puterea nu se exercită doar prin legi sau autorități formale, ci și prin norme sociale și tehnici de control subtil. Într-o societate digitalizată, Foucault ar susține că tehnologia devine un instrument central al puterii. Supravegherea constantă, prin intermediul tehnologiilor digitale, permite o disciplinare a comportamentului individului, deoarece fiecare acțiune poate fi monitorizată, colectată și analizată. În viziunea lui Foucault, puterea nu mai este doar centralizată și vizibilă, ci devine omniprezentă și invizibilă, infiltrând toate aspectele vieții sociale, inclusiv în mediul digital. Această formă de putere este mult mai subtilă și mai greu de contestat, deoarece cetățenii nu sunt neapărat conștienți de cât de mult sunt observați și analizați.

Instrumentele tehnologice moderne, cum ar fi big data, inteligența artificială (AI), și monitorizarea digitală, pot fi utilizate de stat sau corporații pentru a colecta și analiza cantități imense de informații despre indivizi. Aceste tehnologii pot oferi puterea de a urmări și controla comportamentele, de a influența alegerile politice și economice ale cetățenilor și de a manipula opiniile publice prin publicitatea targetată. De exemplu, tehnologiile de recunoaștere facială și supravegherea în masă pot fi folosite pentru a monitoriza și controla mișcările și comportamentele indivizilor, iar analiza big data poate oferi informații despre preferințele și intențiile lor, pe care le pot utiliza atât autoritățile guvernamentale, cât și marile corporații pentru a îngrădi libertatea și pentru a spori controlul social. Aceste tehnici nu doar că amenință dreptul la viața privată, dar pot contribui și la formarea unui climat de frică și conformism, în care oamenii sunt reticenți să-și exprime opiniile și să adopte comportamente care ar putea fi considerate neconforme cu normele impuse de autorități.

Prin urmare, în ciuda beneficiilor evidente ale tehnologiei în era digitală, riscurile legate de supravegherea excesivă și controlul social nu trebuie subestimate. Este esențial să se stabilească reglementări clare și să se dezvolte politici care să protejeze drepturile fundamentale ale individului și să asigure un echilibru între utilizarea tehnologiei și protecția libertăților civile.

Într-o lume tot mai dependentă de tehnologie, drepturile fundamentale ale omului sunt supuse unor provocări fără precedent. Avansul tehnologic rapid, în special în domeniul digital, a adus noi modalități de comunicare, supraveghere și control, dar și riscuri semnificative pentru viața privată și libertățile individuale. Deși tehnologia poate contribui la securitatea națională și la îmbunătățirea serviciilor publice, ea pune, totodată, în pericol drepturile esențiale ale cetățenilor, cum ar fi dreptul la viață privată și libertatea de expresie. În acest context, este crucial să analizăm cum putem reglementa tehnologia pentru a proteja drepturile omului, menținând în același timp securitatea necesară într-o societate globalizată și digitalizată. În cadrul unei societăți digitale, dilema între securitate și libertate devine tot mai accentuată. Deși securitatea națională și prevenirea infracțiunilor sunt esențiale, ele nu trebuie să vină în detrimentul drepturilor fundamentale ale individului.

John Rawls,[1] în teoria sa a „justiției ca echitate", propune un cadru în care principiile fundamentale ale justiției sunt aplicate în mod echitabil pentru toți cetățenii, indiferent de statutul lor social. Rawls sugerează că drepturile fundamentale ale omului trebuie să fie protejate chiar și atunci când acestea intră în conflict cu nevoia de securitate, iar orice limitare a acestora ar trebui să fie justificată printr-o rațiune clară și imparțială. În contextul digital, teoria sa poate fi aplicată pentru a găsi un echilibru între protecția vieții private și necesitatea de a combate amenințările de securitate cibernetică.

Tehnologia a adus numeroase beneficii, dar și grave încălcări ale drepturilor omului. Un exemplu emblematic este fenomenul scurgerilor de date, care poate duce la expunerea informațiilor personale ale cetățenilor, afectându-le viața privată și siguranța. De asemenea, supravegherea în masă, implementată sub diverse forme (de exemplu, prin utilizarea de camere de supraveghere sau colectarea datelor online), ridică întrebări importante cu privire la dreptul la intimitate și la libertatea de exprimare. În acest sens, reglementările și legislațiile internaționale au început să încurajeze transparența și protecția datelor, dar aplicarea acestora variază în funcție de contextul juridic național și internațional.

Jurisprudența modernă joacă un rol esențial în stabilirea echilibrului între securitate și drepturile omului în contextul digital. Un exemplu de referință este cazul *Google Spain SL, Google Inc. împotriva Agenției Spaniole de Protecția Datelor*, în care Curtea de Justiție a Uniunii Europene [2] a stabilit dreptul „de a fi uitat" în mediul online. Acesta este un exemplu semnificativ în care dreptul la viață privată a fost protejat în fața tehnologiei digitale, oferind un precedent pentru protecția datelor personale. În contrast, alte cazuri, cum ar fi legislația privind supravegherea în masă (de exemplu, cazul *Smith v. Maryland* în SUA), au stabilit limitele reglementărilor care pot restricționa drepturile fundamentale în numele securității [3]. Aceste cazuri evidențiază complexitatea dilemei dintre protejarea drepturilor omului și asigurarea securității în fața amenințărilor tehnologice și cibernetice.

Aceste subiecte ne invită să reflectăm asupra modului în care reglementările juridice, filosofice și etice trebuie să evolueze pentru a proteja drepturile fundamentale într-o eră digitală în continuă schimbare. Tradițiile filosofiei dreptului oferă baze teoretice solide pentru analiza și limitarea puterii tehnologice. Jürgen Habermas, cu teoria sa despre spațiul public și comunicarea rațională, subliniază importanța unui dialog deschis și democratic în stabilirea limitelor puterii, în care tehnologia trebuie să fie subiectul unei dezbateri colective. Immanuel Kant, cu accentul său pe demnitatea umană și autonomia individuală, sugerează că orice intervenție a tehnologiei trebuie să respecte libertatea și drepturile fundamentale ale individului. Pentru Kant, [4] era o chestiune de credință rațională (Vernuftglaube) că etica și politica bazate pe virtute ar trebui să prevaleze în cele din urmă. (Și, apropo, întreaga gândire a lui Rawls se bazează pe ideea că este rațional să credem într-o astfel de credință.). Ronald Dworkin, pe de altă parte, pune accentul pe principiile egalității și nediscriminării, oferind astfel o bază juridică pentru reglementarea tehnologiilor care riscă să discrimineze anumite grupuri sociale. Aceste tradiții pot ghida formularea unor reglementări care să limiteze puterea tehnologică și să protejeze drepturile fundamentale ale omului. Într-o eră digitală, atât statul cât și corporațiile au obligații morale și juridice de a proteja drepturile omului în fața riscurilor tehnologice.

Statul are responsabilitatea de a crea și implementa legislații care reglementează utilizarea tehnologiilor, în special în ceea ce privește protecția datelor personale, transparența în utilizarea algoritmilor și protecția drepturilor fundamentale. Corporațiile, ca actori majori în dezvoltarea și implementarea tehnologiilor, au responsabilitatea de a se

conforma acestor reglementări, de a adopta practici etice și de a garanta că tehnologiile lor nu vor afecta negativ drepturile omului. Reglementările eficiente ar trebui să includă norme clare privind responsabilitatea în fața încălcării drepturilor, standarde etice pentru utilizarea datelor și mecanisme de control transparent. Un echilibru între inovația tehnologică și protecția drepturilor omului poate fi atins doar prin reglementări care protejează drepturile fundamentale, fără a împiedica progresul tehnologic. În primul rând, trebuie asigurată transparența în procesul de dezvoltare și implementare a tehnologiilor. Reglementările trebuie să includă evaluări etice ale tehnologiilor înainte de a fi adoptate la scară largă, iar statele trebuie să instituie instituții independente care să monitorizeze și să aplice aceste reglementări. În al doilea rând, drepturile digitale, inclusiv protecția datelor personale și libertatea de exprimare online, ar trebui incluse în legislația internațională, pentru a oferi un cadru global uniform de protecție.

Acest cadru ar contribui la prevenirea abuzurilor tehnologice și ar proteja libertățile fundamentale ale individului. Mitul lui Icar, în care tânărul zboară prea aproape de soare, simbolizează riscurile eșecului atunci când se depășesc limitele naturale ale puterii. În contextul tehnologiei, acest „zbor prea aproape de soare” poate fi văzut ca dezvoltarea și utilizarea tehnologiilor avansate fără o reglementare adecvată, fără a ține cont de posibilele consecințe asupra drepturilor fundamentale ale omului. Astfel, tehnologia poate deveni o forță distructivă atunci când se dezvoltă în afacerea controlului democratic sau când nu este reglementată corespunzător, ceea ce poate conduce la abuzuri de putere, invadarea vieții private și alte încălcări ale drepturilor fundamentale. Reglementările insuficiente sau neadecvate pot lăsa tehnologia vulnerabilă în fața abuzurilor. În mitul lui Icar, aripile de ceară nu au fost suficient de solide pentru a rezista la puterea soarelui. În mod similar, reglementările care nu sunt destul de riguroase sau nu sunt aplicate eficient pot lăsa deschise portițe pentru încălcarea drepturilor omului. În absența unui cadru legislativ robust, tehnologiile pot fi folosite pentru a supraveghea, controla și manipula cetățenii fără o transparență adecvată, ceea ce poate duce la o erodare a încrederii în instituțiile publice și la pierderea libertății individuale.

Filosofia dreptului oferă instrumentele necesare pentru a înțelege dilemele etice și juridice generate de dezvoltarea tehnologică și pentru a construi un cadru de protecție a drepturilor fundamentale în era digitală. Abordările filosofice ale dreptului, cum ar fi cele ale lui Rawls, Kant și

Dworkin, sunt esențiale pentru a stabili limitele puterii și pentru a găsi soluții pentru asigurarea echilibrului între securitate și libertate. Aceste perspective oferă cadre teoretice solide pentru analiza principiilor de justiție, echitate și moralitate, contribuind astfel la definirea unui sistem juridic care să protejeze drepturile fundamentale ale individului fără a compromite ordinea socială. Prin conceptele lor, precum teoria dreptății ca echitate a lui Rawls, imperativul categoric al lui Kant și interpretarea drepturilor ca principii morale ale lui Dworkin, se conturează modele normative care ghidează atât elaborarea legilor, cât și aplicarea lor într-un mod echitabil și rațional. În acest fel, filosofia dreptului nu doar că fundamentează structura legală, ci și facilitează adaptarea acesteia la provocările moderne, cum ar fi securitatea digitală și protecția datelor personale.

În final, trebuie să fim vigilenți și responsabili în gestionarea puterii tehnologice. Lecțiile din mitul lui Icar ne învață că puterea, chiar și atunci când este tehnologic avansată, trebuie să fie folosită cu prudență. Este esențial să nu repetați greșelile trecutului și să asigurăm că tehnologia este folosită pentru a proteja drepturile omului, nu pentru a le eroda.

În concluzie, reglementarea puterii tehnologice este esențială pentru protejarea drepturilor fundamentale ale omului. Îmbinând inovația tehnologică cu protecția drepturilor omului, este posibil să se evite riscurile unui „zbor prea aproape de soare” și să se asigure o dezvoltare echilibrată și responsabilă a tehnologiilor. Reglementările trebuie să fie clare, eficiente și aplicate în mod transparent, astfel încât tehnologia să servească binele comun fără a încălca libertățile fundamentale ale indivizilor. În plus, este crucial să promovăm educația și conștientizarea cu privire la implicațiile etice ale tehnologiei, astfel încât atât dezvoltatorii, cât și utilizatorii să înțeleagă responsabilitățile care le revin. Colaborarea dintre guverne, instituții academice, organizații internaționale și sectorul privat este necesară pentru a elabora politici și standarde globale care să prevină abuzurile și să încurajeze utilizarea tehnologiilor într-un mod sustenabil și echitabil.

Totodată, este important să se creeze mecanisme eficiente de supraveghere și responsabilizare, care să permită corectarea rapidă a derapajelor și protejarea intereselor publice. Numai printr-o abordare multidimensională, ce combină etica, dreptul și inovarea, putem construi un viitor în care tehnologia să sprijine progresul uman fără a compromite valorile fundamentale ale demnității și libertății.

**Note:**

1. ANTOCI, A. Social Justice between the Individual and the Social. În: The rule of law. From its origins to the present, IV pre- Word congress international conference. București: ProUniversitaria, pp. 228-235. ISBN: 978-606-26-1591-8
2. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2014%3A317 [accesat 02.01.25]
3. https://supreme.justia.com/cases/federal/us/442/735/ [accesat 02.01.25]
4. Revolutions in the Political Thought of Kant and Hegel: An Interview with Richard Bourke
5. https://www.jhiblog.org/2024/08/12/revolutions-in-the-political-thought-of-kant-and-hegel-an-interview-with-richard-bourke/?fbclid=IwY2xjawHjh71leHRuA2FlbQIxMQABHRQcfWPwIw3289XXljSxsc-1BU0IW199t66gE4NxltjNs2iRYKDoHwiR4eQ_aem_TnFxAsbmPWJo74y-t2i54Ow [accesat 02.01.25]

**Referințe:**

1. Deleuze, Gilles – *„Postscriptum despre societățile de control”*, Editura Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2018, pp. 3-7, ISBN: 9786068265947.
2. Dworkin, Ronald – *„Luând drepturile în serios”*, Editura Univers, București, 2001, pp. 184-220, ISBN: 9789733601405.
3. Foucault, Michel – *„A supraveghea și a pedepsi: Nașterea închisorii”*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, pp. 135-230, ISBN: 9789736978092.
4. Habermas, Jürgen – *„Transformarea structurală a sferei publice”*, Editura Comunicare.ro, București, 2005, pp. 159-210, ISBN: 9789737110682.
5. Rawls, John – *„O teorie a dreptății”*, Editura Univers, București, 2000, pp. 102-140, ISBN: 9789733601535.
6. Zuboff, Shoshana – *„Epoca capitalismului de supraveghere: Lupta pentru un viitor uman la noua frontieră a puterii”*, Editura Publica, București, 2020, pp. 45-112, ISBN: 9786067223719.